

УДК 635.26

Код UPOV: ALLIU\_URS

### Методика

проведення експертизи сортів цибулі ведмежої (черемші) (*Allium ursinum* L.)  
на відмінність, однорідність і стабільність

### Загальні рекомендації

#### 1. Предмет Методики

Методика стосується всіх сортів виду *Allium ursinum* L.

#### 2. Необхідний рослинний матеріал – цибулини

2.1 Компетентний орган визначає скільки, якої якості, коли й куди постачається рослинний матеріал для експертизи сорту.

2.2 Мінімальна кількість рослинного матеріалу має становити 45 цибулин трирічного віку.

2.3 Рослинний матеріал має бути здоровим на вигляд, не ураженим хворобами, не пошкодженим шкідниками та відповідати вимогам чинних нормативних документів щодо якості і сортових характеристик.

2.4 Рослинний матеріал нічим не обробляють.

#### 3. Метод експертизи

3.1 **Тривалість експертизи.** Експертиза має тривати щонайменше два незалежні вегетаційні цикли, за необхідності експертизу продовжують на третій.

3.2 **Місце експертизи.** Експертизу проводять у двох закладах експертизи (основному та додатковому).

3.3 **Умови для проведення експертизи.** Експертизу виконують за умов, що забезпечують задовільний ріст і розвиток рослин, і достатнє виявлення характерних ознак сорту. Оптимальну стадію розвитку рослин для оцінки кожної ознаки вказано цифрами в другій колонці Таблиці ознак і описано в поясненні до неї.

3.4 **План експертизи.** Планують такий розмір ділянок, щоб вилучення рослин або їхніх частин для вимірювань і підрахунків не шкодило б обстеженням, які тривають до кінця циклу вирощування. Кожне дослідження має включати щонайменше 40 рослин, розділених на два повторення. Рекомендована схема розміщення рослин 0,20 × 0,20 м.

3.5 **Метод дослідження.** Опис морфологічних ідентифікаційних ознак сорту здійснюють методом візуальної оцінки та за допомогою вимірювань чи підрахунків залежно від типу (якісні – QL, кількісні – QN, псевдоякісні – PQ). Тип виявлення ознаки проставлено в першій колонці Таблиці ознак.

Рекомендований метод спостереження за ознаками вказано в другій колонці Таблиці ознак:

- MG: разове вимірювання групи рослин або частин рослин (наприклад, висота);
- MS: вимірювання групи попередньо визначених рослин або частин рослин, на яких протягом вегетації здійснюють усі вимірювання кількісних ознак (наприклад, довжина);
- VG: візуальна разова оцінка групи рослин;
- VS: візуальна оцінка окремих, попередньо визначених рослин або частин рослин.

### **3.6 Кількість рослин / частин рослин.** Експертизі підлягає щонайменше 40 рослин.

Усі вимірювання варто здійснювати на такій кількості рослин:

- MG: разове вимірювання 40 рослин або частин 40 рослин (наприклад, висота);
- MS: вимірювання окремих, попередньо визначених 20 рослин або частин 20 рослин;
- VG: візуальна разова оцінка 40 рослин;
- VS: візуальна оцінка окремих, попередньо визначених 20 рослин або частин 20 рослин.

## **4. Оцінка відмінності, однорідності та стабільності**

Для оцінки виявлення відмінності й однорідності використовують ознаки, наведені в Таблиці ознак, і коди (1–9), необхідні для електронного опрацювання даних. Сукупність цих кодів складає кодову формулу сорту і використовується для формування групи подібних сортів.

### **4.1 Експертиза на відмінність**

Сорт відповідає умові відмінності, якщо за виявленням ознак він чітко відрізняється від будь-якого іншого сорту, загальновідомого до дати, на яку заявка вважається поданою. Експертизу на відмінність проводять після отримання результатів морфологічного опису першого року. Якщо сорт-кандидат може бути вирізненим з-поміж загальновідомих сортів методом порівняння їхніх описів, то він є відмітним. Коли неможливо чітко вирізнити сорт-кандидат серед загальновідомих за морфологічною кодовою формулою, його необхідно наступного року порівняти в польовому досліді.

### **4.2 Експертиза на однорідність**

Сорт вважається однорідним, якщо з урахуванням особливостей його розмноження рослини сорту залишаються достатньо подібними за своїми основними ознаками, визначеними під час морфологічного опису.

Для оцінки однорідності приймається популяційний стандарт 1% за рівня ймовірності 95%. У вибірці з 40 рослин допускаються дві нетипові.

4.2.1 Нетипові рослини позначають стрічками, етикетками тощо. За відсотком нетиповості встановлюють однорідність сорту.

### **4.3 Експертиза на стабільність**

Сорт вважається стабільним, якщо його основні ознаки, відзначені в Описі, залишаються незмінними після неодноразового розмноження чи, у разі особливого циклу розмноження, наприкінці кожного такого циклу.

Зазвичай, коли сорт однорідний, він може вважатися стабільним.

## **5. Групування сортів для експертизи на відмінність**

Сорти групують за найвідмітнішими морфологічними ознаками для кожного сорту. Для групування використовують ознаки, які, як відомо з практики, не варіюють або дуже слабо варіюють у межах сорту. Ці ознаки можуть бути використані окремо або в комбінаціях з іншими.

Рекомендовано для групування такі ознаки:

- Стебло: положення відносно листків (ознака 5);
- Суцвіття: кількість квіток (ознака 12);
- Плід (коробочка): форма (ознака 18);
- Рослина: час початку цвітіння (ознака 19).

5.1 Для чіткої реєстрації виявлення ознаки поряд із сортами-кандидатами рекомендовано висівати сорти-еталони.

## **6. Умовні позначення**

(\*) – ознаки, позначені зірочкою, завжди залучаються до Методик з експертизи на ВОС усіма країнами-членами UPOV, за винятком випадків, коли виявлення попередньої ознаки або регіональні умови довілля це унеможливають;

(+) – вказує на те, що до цієї ознаки надано пояснення або ілюстрації після Таблиці ознак.

## 7. Таблиця ознак сортів цибулі ведмежої (черемші)

| Ознаки                  |                                                                                       | Ступені виявлення<br>ознак          | Коди        | Сорти-еталони |
|-------------------------|---------------------------------------------------------------------------------------|-------------------------------------|-------------|---------------|
| 1                       | 2                                                                                     | 3                                   | 4           | 5             |
| 1.<br>(+)<br>QN         | Цибулина: за довжиною<br>MS 1                                                         | коротка<br>середня<br>довга         | 3<br>5<br>7 |               |
| 2.<br>(+)<br>QN         | Цибулина: діаметр<br>MS<br>1                                                          | малий<br>середній<br>великий        | 3<br>5<br>7 |               |
| 3.<br>(+)<br>QN         | Стебло: за висотою<br>MG<br>2                                                         | низьке<br>середнє<br>високе         | 3<br>5<br>7 |               |
| 4.<br>(*)<br>PQ         | Стебло: форма<br>поперечного перерізу<br>VS<br>2                                      | тригранна<br>овальна                | 1<br>2      |               |
| 5.<br>(*)<br>QL         | Стебло: положення<br>відносно листків<br>VS<br>2                                      | нижче<br>на рівні<br>вище           | 3<br>5<br>7 |               |
| 6.<br>(+)<br>QN         | Листки: кількість<br>MS<br>2                                                          | мала<br>середня<br>велика           | 3<br>5<br>7 |               |
| 7.<br>(+)<br>QN         | Листок: за довжиною<br>MS<br>2                                                        | короткий<br>середній<br>довгий      | 3<br>5<br>7 |               |
| 8.<br>(+)<br>QN         | Листок: за шириною<br>MS<br>2                                                         | вузький<br>середній<br>широкий      | 3<br>5<br>7 |               |
| 9.<br>PQ                | Листок: форма верхівки<br>VS<br>2                                                     | загострена<br>гостра<br>дуже гостра | 3<br>5<br>7 |               |
| 10.<br>QL               | Листок: хвилястість краю<br>VS<br>2                                                   | відсутня<br>наявна                  | 1<br>9      |               |
| 11.<br>(+)<br>QN        | Листок: відношення<br>довжини листкової<br>пластинки до довжини<br>черешка<br>MS<br>2 | мале<br>середнє<br>велике           | 3<br>5<br>7 |               |
| 12.<br>(*)<br>(+)<br>QN | Суцвіття: кількість квіток<br>MS<br>3                                                 | мала<br>середня<br>велика           | 3<br>5<br>7 |               |
| 13.<br>(*)<br>QN        | Суцвіття: переважна<br>кількість покривал<br>MS 3                                     | два<br>три                          | 2<br>3      |               |

| 1                       | 2                                                                 | 3                            | 4           | 5 |
|-------------------------|-------------------------------------------------------------------|------------------------------|-------------|---|
| 14.<br>PQ               | Покривало: форма кінчика<br>VS<br>3                               | тупа<br>загострена<br>гостра | 1<br>2<br>3 |   |
| 15.<br>PQ               | Квітка: забарвлення<br>пелюсток<br>VS<br>3                        | матово-біле<br>сніжно-біле   | 1<br>2      |   |
| 16.<br>QN               | Квітконос: видовження<br>під час достигання<br>насіння<br>VS<br>3 | відсутнє<br>наявне           | 1<br>9      |   |
| 17.<br>(+)<br>QN        | Квітконіжка: за довжиною<br>MS<br>3                               | коротка<br>середня<br>довга  | 3<br>5<br>7 |   |
| 18.<br>(*)<br>PQ        | Плід (коробочка): форма<br>VS<br>4                                | куляста<br>тригранна         | 1<br>2      |   |
| 19.<br>(*)<br>(+)<br>QN | Рослина: час початку<br>цвітіння<br>VS<br>2                       | ранній<br>середній<br>пізній | 3<br>5<br>7 |   |
| 20.<br>(+)<br>QN        | Рослина: час достигання<br>насіння<br>VS<br>5                     | ранній<br>середній<br>пізній | 3<br>5<br>7 |   |

## 8. Пояснення до Таблиці ознак сортів цибулі ведмежої (черемші)

### Коди фаз розвитку рослин сорту, в які рекомендовано робити спостереження

| Коди | Назви фаз розвитку рослин |
|------|---------------------------|
| 1    | трирічна цибулина         |
| 2    | початок цвітіння          |
| 3    | повне цвітіння            |
| 4    | достигання насіння        |
| 5    | стигле насіння            |

#### До 1. Цибулина: за довжиною, см.

Коротка – до 2, середня – 2–4, довга – понад 4.

#### До 2. Цибулина: діаметр, см.

Малий – до 1,0; середній – 1,0–1,5; великий – понад 1,5.

#### До 3. Стебло: за висотою, см.

Низьке – до 20, середнє – 20–40, високе – понад 40.

#### До 6. Листки: кількість, шт.

Мала – 1, середня – 2, велика – понад 2.

#### До 7. Листок: за довжиною, см.

Короткий – до 20, середній – 20–35, довгий – понад 35.

До 8. Листок: за шириною, см.

Вузкий – до 3, середній – 3–5, широкий – понад 5.

До 11. Листок: відношення довжини листкової пластинки до ширини, разів.

Мале – до 1:1; середнє – 1:1; велике – понад 1:1.

До 12. Суцвіття: кількість квіток, шт.

Мала – до 8, середня – 8–15, велика – понад 15.

До 17. Квітконіжка: за довжиною, см.

Коротка – до 25, середня – 25–40, довга – понад 40.

До 19. Рослина: час початку цвітіння, декада, місяць.

Ранній – I декада травня,  
середній – II декада травня,  
пізній – після II декади травня.

До 20. Рослина: час досягання насіння, декада, місяць.

Ранній – II декада червня;  
середній – III декада червня;  
пізній – III декада липня.

## **9. Література**

1. Лебеда А. Ф. и др. Лекарственные растения: Самая полная энциклопедия / А. Ф. Лебеда, А. П. Исайкина, Н. И. Джуренко, В. Г. Собко. – М.: АСТ – ПРЕСС Книга, 2006. – С. 450–451.
2. Определитель высших растений Украины – К.: Фітосоціоцентр, 1999. – С. 399.
3. Собко, В. Г. та ін. Визначник рослин Київської області / В. Г. Собко, Л. П. Мордатенко. – К.: 2004. – С. 88.
4. Українська сільськогосподарська енциклопедія. К.: Головна редакція Української радянської енциклопедії, 1972. – С. 448–449.